دیمانەی تەلەفزیۆنی کەناڵی گەلان لەگەڵ بەڕێز حەکیم سەرکی هاوپەیمانەتی هێزەکانی دەوڵەتی نیشتمانی

پێشکەشکار: 20 ساڵ بەسەر پرۆسەی سیاسی تێپەڕ بوو، تۆش سەرکردەی تێیدا، بەبێ لایەنانە چۆن ئەو قۆناغە هەڵدەسەنگێنیت ؟ بۆ هەموو ساڵانەی تێپەڕ بووە؟

سەماحەتی حەکیم

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

سڵاو بە ئێوە بینەرانی خۆشەویست

لەڕاستیدا قۆناغێکی نموونەیی نەبوو، لەم 20 ساڵە، دەستکەوت و سەرکەوتنی تێدا هەبوو، شکست و شکانیشی تێدا هەبوو، هەر وەك کاروانی مرۆڤ بەسەر کەوتن و دابەزینی بەخێبوون بینی، وەك هەڵکاری دە بەسەردەکەوت و دادەبەزێت، بەم شێوەیە ژیان بەردەوام دەبێت، پێم ئەمە ئەگەر ویستمان دادپەروەرانە و بە مەوزووعیەت هەر دیاردەیەك هەڵبسەنگێنین پێویستە پێش هەموو شتێك بارودۆخی بزانین و شتەکانی دەروو بەریشی ڕوون بێت لامان، ئەمە وەاتەکین 50 ساڵە لەشەڕی بەردەوام داین، هەرچەندە شەڕەکان جەراوجەربوون، لەوانە برسێتی لەوانە ئابووقە لەوانە ئەو کێشانەی دووچاری عیراقییەکان هات، بەڵام 50 ساڵە ئەمە لەشەڕ و گەژاوێکی بەردەوام داین، بەیە کە دەماناوێت دەخمان هەڵبسەنگێنین، پێویستە سەرنجی سروشت و ئەکابەرییەکان بدەین کە بەسەر عەراقییەکان هاتووە، هەروەها سەیری ئەو فرەییە بکەین کە لەسروشتی عەراق هەیە، پێکهاتەکان ، مەزهەبەکان ، نەتەوەکان ، هێزەکان، قەبیلەکان ، ئایینەکان و ناوچەکان و دەخێکان، دەخی دەروو بەر و دەخی نەودوەتی و ئەژەی تیشك دانەوەی لەسەر ئەزموونی عەراقی، ئەوانە هەمووی بوونە هەکاری ئەوەی تیشکدانەوەی خراپی لەسەر دەخی ناوخەی عەراقی هەبێت، کاتێك هەموو ئەوانە دەپەوین، من پێم وایە ئەمە ئێستا بەرەو پێش دەچین، ئەمە کاتێك هەڵسەنگاندن دەکەین دەبینین کێشی سیاسی بووتە کێشەك کە زمانی هاوبەشی تێدایە، قسەو تێگەیشتن و دەرچە و ئەنجامی هاوبەش لەنێوان سەرکردە سیاسییەکان هەیە، لەسەر ئاستی ئەمنی ، ئەمە شارەکانمان بەشێوەیەکی بەرچاو ئەمن و ئاسایشی تێدایە، ئەمن بەرقەرارە و ئەو شوێنی ئاستەقینە هەیە بە ئەوەی خانەکانی تیرەر هەڵبوەشێنەوە، چەندین قوربانی گەورە درا بە ئەوەی هەموو بستێکی عەراق ئازاد بکرێت و هەموو شانەکان تیرەریش هەڵوەشێتەوە، کە ئەو شانانەی کە جێی نیگەرانی عەراقییەکان بوو، لەسەر ئاستی کەمەگا ئەو گرژی و هەرایەی لە کەمەگە هەبوو، وەك پێکهاتەی مزهەبی و نەتەوەیی ئێستا بووتە ئاشتەوایی و خۆشەویستی و یەکگرتن لەنێوان عەراقییەکان، دەخی کارگێری و خزمەتگوزاری بەرەو جوزەە ڕێیشتوە و ئەکتیڤە، خێرو بێری وەات

بەڕێزیەکی باش لەشوێنی خۆی سەرف دەکرێت.
ئێمە لە هەموو شتێك لەچاو وڵاتانی دەوروبەر لەپاشین، بەڵام بە بەراورد بە کابرییەکانمان و بە کشەکانمان ئێمە لەپێشین، لە 20 ساڵ توانیمان هەموو ئەو قەیرانانە تێپەڕ بکەین، ئێستا وڵات بەرەو ڕەکخستنێکی هەنگاو بەهەنگاو دەڕوات، ئەوەش پێشکەوتنێکی گرنگە بەبەچوونی من.

پێشکەشکار: ئەو هەڵە بەیانییە سەرکەتووەی ئاماژت پێکرد، گوڵگر وا دەزانێت کە ناکۆکیەکان هەشتان ماون، هەروەها کێشەی سوننە لەگەڵ سوننە بەشێوەیەگی گەورە ماوە، هەروەها کێشەی شیعە لەگەڵ شیعە بەشێوەیەکی گەورە هەیە، باشە چۆن پێشکەوتن هەیە لەکاتێکدا ناکۆکیەکان لەهەندێك شوێن گەیشتوتە شکانی ئێسقانەکان ؟

سەماحەتی حەکیم:
یەکەمین ناکۆکی، جەراوجەری خوی مرەڤ و مرەڤایەتی و کەمەگەکان، ئەو کەمەگا یەی ناکۆکی تێدا نەبێت، ئەگەر هەموو بەیەك جەر بیرکردنەوە بن، ئەوا گومان لە عەقڵ و مەزاجیان دەکەین، گومان لە سروشتی مرەڤ و پێویست لەو دەکەین، وەك ئاماژەم پێکرد لە ڕۆژێك لە ساتێك ڕووبەڕووبوونەوە لە نێوان پێکهاتەکانی شیعە و سوننە و نەتەوە جیاوازەکان بوو، ئەمرە ناکۆکی و جیاوازی بەچوون لە لەنێو یەك پێکهاتەش هەیە، ئەوەش واتای ئەوەیە لە مەرکی مەزهەبی و تایفی دوور کەوتوتەوە، و ڕیچکەیەکی سیاسی وەرگرتوە، ناکۆکی سیاسی دیاردەیەکی تەندروستە لەهەموو ڕژێمێکی دیمەکراسی، هەموو دیمەکراسییەکان لەسەر لایەنگری و بەرهەڵستکاری بنیات نراون، ئای و ئای بەرامبەر، ئەوە ئەوەی تر بەهەڵە دەردەخات، خەکیش هەستنگاندنی خۆی دەکات و دەنگ بەو کەسە دەدات کە لەگەڵ بەچوون و ئای ئەو دەگونجێت، تاقیکردنەوەی خۆی دەکات یان سەرکەوتو دبێت یان نا، ئوو کات دەتوانێت جارێکی دیکە بەلایەکی تر دەنگ بدات، ئەوە هەمەجەرییە لە ئا و جیاوازی لە بەچوون کاتێك لەنێو یەك پێکهاتەی و لەنێو یەك ڕەنگ، ئەوەش واتای ئەوەیە ڕەنگەکە سیاسییە مەزهەبی نییە، ئەوەش بەش بەحالی خۆی پێشکەوتنەکە لە ڕووی سروشت دیموکراسیەتدا.

پێشکەشکار

بەچوونەکێت زۆر جوانە سەماحەتی سەید، کاتێك گوتت ئاژاوەکە کەمەگەییە، ئەو ڕووبەڕووبوونەوەیەی کە کەمەگەیی بوو لە سەردەمی تایفی بەهەی کارێکی سیاسی بوو، ئێستا لەکەڵ شێی کەمەگەیی بووینەوە، کەمەگە توانی بەخۆی خۆی ڕەکبخات، ئێستا شێی سیاسی ماوە کە ئێستا ڕووداوات، دەتوانی شیکردنەوەی بە بکەیت و یان وەسفێك بە هەکارەکانی؟ تە چی لەمبارەیەوە دەڵێیت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەك ئاماژەتان پێکرد تایفیەت لە عەراق تایفیەکی کەمەگەیی نەبوو، بەڵکو سیاسی بوو، بکەری سیاسیش ئەو کەسە بوو کە ئەمرە جێی پەنجەی جەهەشت، ئەمرە کاتێك باسی ئاشتەوایی و خۆشەویستی کەمەگا دەکەین، ئەویش بە شێوەیەك لە شوەکان زمانی هاوبەشی سیاسییەکان ئاشکرا دەکات ئەوەش من سەرەتای قسەکانم ئاماژەم پێدابوو، ئەمرە باسی هاوپەیمانێتی بەڕەوبردنی دەوڵەت دەکەین کە 280 کورسی پەرلەمانییە و چەندین هێزی سیاسی لەچەندین پێکهاتەی سیاسی پێکهاتوە و بوونەتە ئامێز و پاڵپشتی بە ئەو حکومەتە ، ئەوە واتای ئەوەیە خاڵی هاوبەش هەیە و دیدێکی ڕوون و کاغەزی ڕێکەوتنی سیاسی هەیە کە سیما و نەخشەی

□□گای تەدایە کە دەکرێت سیاسییەکان تەیدا لێك لێگەیشتنیان هەبێت، هەروەها وێك ئاماژەم کرد لەو رۆژەی ناکۆکییەکان کۆتایی پێ دێت و سیاسییەکان یێك بچوونیان دەبێت، دەبێت گومان لە خەمان و توانامان و مێژوو و شارستانیەتمان بکەین، هەمیشە دەبێت لە بەردەم چەندین □او بچوون بین، دەبێت لەگەڵ فرەایی بگونجێین، عەیبە نییە گەر بچوونمان یێك نەبێت و ناکۆك بین، بەڵام عەیبەکە ئەوەیە نەتوانین ئەو ناکۆکیی نێوانمان بەڕێوە ببەین تا بگەین بە ئەنجامێك لە چوارچێوە یاسا و دەستوور و سیاسەت و کەمەڵگا و □□وەسمی کاری سیاسی.

پەشکەشکار

ناکۆکیەکەتان □□حمەت بوو؟

سەماحەتی حەکیم:

لەزەر حاڵەتەکان، ناکۆکی □□حمەتە، لەهەندێك حاڵەتیش ناکۆکیەکان دەبنە □ق و خراپی، هەندێك جاریش ناکۆکیەکان لە کۆنترۆڵ دەرچوون ئەوانە هەمووی هەبوون، ناتوانین هەموو شتێك بکەینە پێوەر ، بەڵام ئەسڵی بیرکە و بچوونەکان زیاتر جووڵە و چالاکی دروست دەکەن، گەلەکەمان لەو گەورەیە کە لە یێك خاسیەت بهێدرێتەوە، یان لەیێك پەڕژە، زەری پەڕژەکان و زەری بچوونەکان ، زەر □ا وا لە هاوڵاتی دەکاتویستی خۆی لەهەندێك لەو هەزە سیاسییانە بدزێتەوە، ئەو هەمە جەرییە گرنگە بەڵام گرنگ ئەوەیە کە □□ساویاسای بە دابنێین، چۆن کارەکە □□ك دەخەین، ئەتەمبەڵەکان لە شقام دەرن، ئەگەرپەلیسەکی هاتووچە لە شقامەکە نەبێت و یاساکانی هاتوو چە نەبێت ئەوا هەموو ئەو ئەتەمبیلانە دەکەونە نەو یێك و هاتوچە ئیفلیج دەبیت و خنکانەکی هاتووچەی گەورە دروست دەبێت، پەلیسی هاتوو چە کاری ئەوەیە کە خەڵك وا لەبکات □□نماییەکان و یاساکانی هاتوچە جێبەجێبکەن، تا ئاسانی لە □□یشتی ئەتەمبلیەکان و خەڵکیش هەبێت، دەمنێتەوە ئەو خەڵکە هەندێکیان بەرەو □است و هەندەکی دیکە بەرەو چەپ دەرن بەم شێوەیە تا دوایی، هەزە سیاسییەکانیش بەهەموو جەرەکانیان گوزارشت لە مەزاج و ویستی جیاواز و هەجەری ئەو گەلە □□سن و خاوەن کەلتوورە گەورەیە دەکات.

پەشکەشکار

لەرە هەوەستەیێك لەسەر قسەکەت بە داود ئەغلەی وەزیری دەرەوەی تورکیا دەکەم، کاتێك ئەو هات لات بە بابەتێك تەش پێت گوت نەخێر، ئەگەر تە هەڵە بووی ئەوە وانەیێك فەربووی، ئەگەر تەش □است بوویت ئەوە بە خەرایی لەڕەگایەکی نادیار تەپە□ بوویت، ئایا ئەستاش ئەو نادیارە ماوە سەماحەتی سەید ؟

سەماحەتی حەکیم

بەدنیاییەوە ئەستا شتەکان زەر □وونترن، پەڕگرامەکان شی بوونەوە، هەموو شت دیارە، بارودخی وەات بەگشتی هەور بووەوە، ئەو کاریگەریانەی لە ساڵی 2010 هەبوو هەور بووەوە، ئەوەی ئامای بە دەکەن لەو چاوپێکەوتنەی □وویدا، دەخەکە بەرەوپێش چوو، بەڵام لە هەموو وەچەرخانێك دەمنێتەوە، لەهەموو قەیانێك لەوانەیە جەراوجەر بێت، لەپچوونەکان جیاواز بێت و □ایکانیش لە □ووی هەسەنگاندنیان یان شیکردنەوەیان جیاواز دەرکەون، بەتایبەتی لە □وونکردنەوەی داهاتوو و پێشهاتەکانیدا، ئەو کات سەرکردەکان لە هەسەنگاندنی شتەکان ناکۆك دەبن، ئەو رۆژە زەر لە سەرکردە سیاسییەکان بچوونی ئەوەیان هەبوو □است برن، ئەمە بچوونمان ئەوەبوو کە ئو پرۆژەیە بەم شێوەیە و بەو □یزبەندییە بەرهەمی نابێت، رۆژگاریش دەریخست کە هەسەنگاندنەکەی ئەمە لە □است و دروستی نزیك بوو.

پشکشکار

لسەر چ بنەمایەك بەیار دەدەی گەر بتەوێت بەشداری بکەیت یان بەشداری نەکەیت؟ لەحکومەتی مالکی بەشدار نەبوویت، لە حکومەتی عەبدوامەهدی بەشدار نەبووی، ئەستاش لە حکومەتی سوودانی بەشدار نیت، ئایا بەرهەستیتان لەسەر شەوازی پێکهاتەکەیە؟ یان لەسەر سەرکەکەیە، یان لەسەر بەرنامەی حکومەتەکەیە، تە لەسەر چ هەسەنگاندنی پێشکی خت دەکەی وبەیاری بەرهەستی دەدەی بەر لەوەی پێکهاتە دیاری بکرێت؟

سەماحەتی حەکیم

لەەاستیدا ئەمە بەشیوەیەکی دامەزرگایی کاری خەمان ەاهی دەکەین، ئەستا هەبەی بەیارمان هەیە، لە نەوان خەمان دانیشتن دەکەین، ەاوەژ دەکەین، شکیدرنەوە بە 2010 دەکەین و بە 2018 دەکەین، کاتێك دەخەکەمان شیکردەوە دەبینین هاوکەشکە و شەوازی پێکهاتەکە و ەیزبەندی پێشنیار کراو ئەوکاتە لەگەە تیمی بەرەنگار نەمان دیت چانسەکی سەرکەوتن هەبێت، بەیە نەمان ویست خەمان بخەینە نەو پرەژەیەك کە دەنیانین و باوەەمان بە ەەەوی و مەبەستکنی نییە، پەمان باش بوو دەرەوەی ئەو حکومەتە بین، لە حکومەت سوودانی بابەتەکە بەەووانگەیەکی دیکەیە، لەبەر ئەوەی هەەبژاردنەکان لە 21 بەدەرچەو ئەنجامی نا هاوسەنگ و نا دروست بوو.

پشکشکار

نا دروستە ؟ دەسەی ئەو دەربەینە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لەبەر هەکارەکی سادە، ئەمە 400 هەزار دەنگمان هەنا و 4 کورسیمان وەرگرت، بەمەش نرخی 100هەزار دەنگ دەکاتە یەك کورسی، لایەنەکی سیاسی دیکە هەبوو نرخی یەك کورسی لای ئەو 12 هەزار دەنگ بوو، ئەوەش واتای ئەوەیە کورسییەکی ئەمە بەقەد 9 کورسی لایەنەکی سیاسی دیکە بوو کە بەشداری لە هەمان ئەو پەەژە سیاسییە کردبوو، نامەوەت بەمەوە و باسی ەابردوو بکەم، بچمەوە نەو هەکارەکانی ئەو ئەنجامانە ئایا بەهەی خراپی بەەیوەبردن بوو، یان بەهەی داواکاریە یاساییەکان؟ یان لەبەر شتی دیکە بوو؟، هەر چۆنێك بێت، ئەمە بە 4 کورسی هاتینە دەرەوە کە ئەوەش لە ئەمە ناوەشنەوە، ئەمە بەمەژوومان بە بنکە میلییەکانمان ، بە ئامادەبوونی بەرفراوانمان بە چوار کورسی لەحکومەت بەشداری بکەین، خوا رەحم بەوە بکات کە خەی لە غەیبەت دووربخاتەوە، حوا ەەحم بەوە بکات کە بزانە قەدر و دەخی خەی بزانێت، پەمان گونجاو نەبوو بەو شەوەیە بەشداری حکومەت بکەین، هەتا کە ئەمە 400 هەزار دەنگیشمان هەبێت، بەەام کورسیەکانمان بەو شەوەیە نەبوو کە بەشەوەکی لایەق و گونجاو بەشداری حکومەت بکەین، بەیە بەیارمان دا بەشداری نەکەین، بەەەز سەدر هات لە قەناغی یەکەم و پێشنیارەکی پێشکەش کردمو هانی دام ئەوەش بە ئەو هەژمار دەکرێت، منیش داوای لەبوردنم لە بەەەزیان کرد.

پشکشکار

چەند جار بەشەکی کەم بەسەر بەشەکی زەر زاە بوون

سماحتی حکیم

بەبەچوونی من ڕێکان بە ئەوەی حکومەت کورت ناکرێنەوە، لە یاری دیکموکراتی پێویستە پابەندی یاساکانی ببیت، دیموکراتیەت زمانی ژمارەکانە هەر چەن هەکارەکەی بێت، هەر چەند بنکەی میللەتت هەبێت چەند ژمارەی دەنگت هەبێت، ئەو کاتە کە بە چوار کورسی دەتە دەرەوە پیویستە ئەز لەو قەناغە بگریت و گونجاوترە بەشداری نەکەیت، پیویستە ئەز لە مژووت و ئامادەبوونت و بنکە میلییەکانی گەل بگریت، بەیە ئەستا ئەمە ئەنجامی کاریگەر لە ژیانی سیاسی دەگەڵین بەڵام لەگەڵ حکومەت نییە.

پەشکەشکار

من گوێبیستی وەلامەکەت بووم، لە بیرو هزرم نزیك بوو، بەڵام نازانم بۆچی گومان یان بۆخیاڵم دەت کە ڕاستی یان خوێندنەوەی دیکە هەیە کە تۆ هەڵتگرتوون و باسیان ناکەیت، یان بیری لە دەکەیەوە یان بەوات پێیە کە بەشداری نەکەیت، ئەم جارە چوار کورسی بوو، بەڵام پەشتر زیاتر بوو لە قەناغەکانی دیکەدا، دەتوانیت نهێنی ئەوەم پێ بڵێی؟

سماحتی حکیم:

من ڕاستگەم لەگەڵ ئەوە و گەلەکەم و ئەرکی من ئەوەیە کە ڕاستگە بم، بەیە هەردووجاری پەشوو باسی ئەو هەکارانەم کرد 2010، 2024 ، 2018 ، 2020 ، 2023 ئەمە لەبەر یەك شت بەشداری ئەو قەناغانەمان نەکرد لەبەر یەك هەکار ئەمە بینیمان تیپەکە و ئیزبەندی و گوتار و پەژە سەختە قبوول بکرێت لە سایەی دەخی عیراق و ئەوانەی لەم ساتانە ڕوویانداوە، ئەنجتمەکان سەلماندیان کە ئەنجامەکانی 2010-2014 ئەوە بوو داعش هات و 40% خاکی عەراقی داگیر کرد، ئەو کەشانەی ڕویاندا، ئەوش واتای ئەوەیە کە خوێندنەوە وهەڵسەنگانمان تەواوە ئەگەر چاوپێشی لە ڕووداوەکانی 2018 بکرێت کە لە ئەنجامدا عادل عەبدولمەهدی دوای ساڵێك لە بەرهەڵستی کردنی دەست لەکار کەشانەوەی خۆی پەشکەش کرد، لەرەش دەرکەوت کە خوێندنەوەمان دروست بوو، بەوەش کە ئەو پەکهاتەیە زۆر سەختە بتوانێت سەرکەوتنی داواکراو دەستبەر بکات، لەگەڵ حکومەتی بەئەز سوودانی شتەکە جیاواز بوو، هەکارەکە پەیوەندی بە دەرچەکانی پرسی دەنگدان هەیە.

پەشکەشکار:

ئەگەر ئەو پێنووسە بە سماحتی عەمار حکیم بدرێت و پێی بڵێن دەتەوێت بەش بەشنە وە پەگرامەکی سیاسی بە حوکمکردن بمێنتەوە تۆ دەیچەسپێنی ؟ یان لای دەبێیت؟ تۆ چی دەنووسیت ؟

سماحتی حکیم:

ژیان سپی و ڕەش نییە، هیچ وەڵامەکیش بە بەڵێ و نەخێر نابێت، من نەخێر بە بەش بەشنە دەڵێم، بەڵێش بە بەشداریکردن لە نێوان لایەنە سیاسییەکانی بەشدارن لە پرسی سیاسی ، ئەمە تاکە وەاتی پەرلەمانی نین لە جیهاندا، ئەمە یەکەکین لە 80 وەات کە سیستەمی پەرلەمانی پەیەودەکەن، ڕەگای بەڕەوبردنی پەرلەمان بەم شێوەیە ئەوەیە کە هەزە سیاسییەکان بەشدار بن، دواتر بەپێی براوەکان مامەڵە دەکرێت و بە ڕەکەوتن لەنێوان چەند لایەنێك زۆرینە دروست دەکرێت و دواتر حکومەت پێك دەهێنرێت، ئەوەش واتای ئەوەیە کە دەبێت لە بەڕەوبردن بەشداری بکەن، هەروەها دەبێت بە وزارەتەکتن پالەوراو یان

هاوشێوەیان هەبێت، لێبڕشداری کردن ئەو قبوول دەکرێت، لێ بەش بەشنە وەزیر لە حیزب دیاری دەکرێت و دەست تێوەردان لە کاروباری وەزارەت و هەموو بەشەکانیشی وەردەدرێت هەتا فەرمانبەرانیش، ئەوەش کارێکی هەڵەیە، دەبێت بەرپرسیارێتی دام دەزگاکانی ئێمە بەپێی ڕیزبەندی وەزیفی بێت بەشێوەیەکی مەنتیقی و ڕەك و پێك بێت، وەزیرەکانیش بە پێی حزبە براوەکان دیاری بکرێن، ئینجا لە حیزبە هاوپەیمانەکان زۆرینەی پەرلەمانی دروست دەکرێت بە ئەوەی حکومەت پێك بهێنرێت.

پێشکەشکار

سەماحەتی سەید پێش ئێستا گوتت کە یەکێك لە هەکارەکانی بڕشداری نەکردن وەك باست کرد بەرهەڵستیتان بوو لە شێوازی بڕشداری کردنەکە یان ئەو بڕشداریی ڕوویدا، واتا تە کشت لەگەڵ بەش بەشنە لە بەڕێوەبردنی ژێمی حوکم هەیە، بە واتای ئەوە هەموو ئەو خراپیانەی لە دروست بووە کە ئێستا ئێمە لەدەستیەوە دەناڵێنین؟

سەماحەتی حەکیم:

هیچ هەکارێك نییە، بەش بەشنە بەو شێوەی پێشتر بەم باسکردی کە هەر بەرپرسێك لە هەر ڕەنگێکی حزبی بێت، دەست لە کاروبار و هەموو وررد کاریییەکانی وەزارەتەکەی وردەدات، وهەوە دەدات هەموو تیمەکە بگۆڕێت و بەمەش چانسی ئەزموون و شارەزایی کەسەکەبووی ئەو کەسانە لەدەست دەدەین، بەم شێوەیە بریکار دەبێت باگەاوندی سیاسی هەبێت و بەڕێوەبەر و سەرکی بەشیش بەهەمان شێوە بە سیاسەت دەکرێت، ئەو بەش بەشنەیە یەکەکە لە گرنگترین هەکارەکانی ئەو سستییە کە تووشی پرسێی سیاسی هاتوە، بەڵام ئەوە تاکە هەکار نییە، بەڵام یەکەکە لە گرنگترین هەکارەکان لە سیستەمی پەرلەمانیدا، وەزیر حزبی سیاسی براوە یان حزبە سیاسییە براوەکام دیاری دەکەن، بەڵام وەزارەتەکان مل کەچن بە سیستەمێکی توند لە ڕیزبەندی فەرمانبەرێتی و لە کەلەکە بوونی ئەزموون بە هەڵسەنگاندنی ئەو کرەکارانەی دوور ل هەواو مەیلی سیاسی هەزە براوەکانن. هەوە براوەکان ئەمرە براوە بوون بەڵام ڕەنگە دوای چوار ساڵی دیکە هەزەکی دیکە بباتەوە، دام دەزگایەکان شوێنی خزمەتکردنن، بەیە نابێت بەش بەشنە بچنە ناخ و بنج وبنەوانی داموگەزگایەکان وەك پێشتر لە قەناغەکانی ڕابردوودا ڕوویدا.

پێشکەشکار

بەوات بەوە هەیە کە هەزە سیاسییەکان تا ئێستاش فاکتەرەکانی هەز و بزوێنەری چالاکیان هەبێت بە ئەوەی بە قەناغێکی باشتر بڕێن ؟

سەماحەتی حەکیم:

پرسێی سیاسی و ژێمی سیاسی و وەات ئەو چالاکیەی هەیە و هەزە سیاسییەکانیش خەیان پیشاندەدەن بە ئەو دیمەنە، ئەو هەزان لەیەك جەر نین، تیایدا هەیە کە درك بە سروشتی ئەو گەڵانکاریییانەی کەمەگا و سیاسی و کاریگەریی دەرکییەکان و سروشتی ناوخە و کەشی شەقام و پشبینی هاولاتیانیش دەکات، بەیە گوتاری خەی بەپێی ئەو گەڵانکاریییانە دەگونجێنێت کەباسم کردن، وەك لە وەسفی پغەمبەر درودی خوای لە بێت هاتوە (طبیب دوار بطبه) ، ئەو لەنەو خەك دەسووتێتەوە پەداویستیاکانیان دەزانێت و دیدی خەی و چارەسەریان بە مەینەتی و کەشکانیان پشکش دەکات، هەزە سیاسییەکان ئەمرە دەتوانن لەگەڵ ئەو

گەرانکارییانە خەیان بگونجێنن، هەروەها وەك بەشێکی سروشتی سیاسی بمێننەوە، ئەو هێزە سیاسییانەش کە ناتوانن ئەوە بکەن، لەچوارچێوەی خەیان دەخولێنەوە و دەبینن کە ئاو لە ژێر پێیەکانیان دەڕوات، ئینجا وردە وردە پاشەکشە دەکەن، ئەمرە لە دیمەنی سیاسی دەبینین هەندێم هێز پارێزگارییان لە هێزی خەیان کردوە، هێزی وا هەیە دەتە مەیدان کە زۆر بەهێز و چالاکە، هەندێك هێزیش دیمەنەکە بەجێدەهێڵێت، ئەو قەدەرە سروشتی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروستی دەکات.

پێشکەشکار

ئەوە مانای گەیشتنەوەی ڕەلەکانە ؟

سەماحەتی حەکیم:

نەخێر گەیشتنەوەی ڕەکان نییە، ئەوە چەند ڕاستیەکی کۆمەڵگەیی و سیاسی و سروشتەکانی گەل و کێشی شەقام و پێداویستی و خواستی هاوڵاتیانە، ئەوەی پێش 10 ساڵ پێش ئێستا سەرنج ڕاکێش بوو، ئیستا سەرنج ڕاکێش نییە، لایەنی سیاسی دەتوانێت گوتارەکی جێی باوەڕ پێشکەش بە جەماوەر بکات، و ڕیزبەندی کارەکانیش و پرۆگرامی خێی ڕەوەی سیاسی خێی دیاری بکات، کە لەگەڵ پێداویستی هاوڵاتی بگونجێت، هەروەها دەتوانێت لەگەڵ ئەو دەخە بردەوام بێت تا متمانەی هاوڵاتی بەدەست بهێنێت، ئەو هێزانەی گوتارەکیان ساردە و ناگاتە هاوڵاتیان ئەوا ناتوانێت متمانە وەربگرێت و دیمەنە سیاسییەکە بەجێدەهێڵێت، ئەوەش یەکەکە لە باشییەکانی دیموکراتیەت کە دەرگا بە هێزی بەهێزو تازەپێگەیشتوو بەکراوەیی دەهێڵێتەوە، هەندێك هێز دەڕۆن و هەندێك هێز بە چەسپاوی دەمێننەوە ئەویش بەپێی پێداویستیەکان.

پێشکەشکار

لە ئەنجومەنی باڵا بە ڕەوتی حیکمە، سەماحەتی عەمار حەکیم گرەوی زۆری لەسەر گەنجانە و چەندین قەناغیشە تە هەر لەگەڵ گەنج و لاوەکانی، ئایا بەوات بێوە هەیە کە ئەو لاوانەی بەباشی سەرپەرشتی کراون چەندین سەرکردەی لێی دروست بوون کە دەتوانی لەگەڵیان بردەوام بیت، یان ئەو ئەزموونە پێویستە بە بەدواچوون هەیە.

سەماحەتی حەکیم:

ئەمە باسی پرۆژەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەکەین، ئەو پەسیارە دەبێت لە خەڵك بکرێت، خەڵك ئەمە چۆن دەبینن، ئایا دەیان سەرکردە یان سەدان سەرکردەی لاو دەبینن کە شایستەی ئەوەن و توانایان هەیە پێژە بەڕەوە ببەن ؟ واتا ئەمە سەرکەوتوو بووین، ئەگەر خەڵك هەستیان نەکرد ئەمە هەرچیمان گوتوە ئەوا واتای ئەوەیە ئەمە خاو بووین لە کارە، بەخودی خۆم پێم وایە هیچ لەوە دوودە نابم چونکە ئەو ڕەوە ڕەوەی ڕاستقینەیە، ئەویش لەبەر هەکارەکی زۆر ئاسان، ئەمە گەلەکین 68% خەڵکەکەی خوار تەمەنی 24 ساڵن، ئەوەش پێی وەزارەتی پلان دانان کە دەڵێت 90% خوار تەمەنی 50 ساڵن، ئەوە واتای ئەوەیە ئەمە گەلەکی لاوین بە نایابیش، بەرزبوونەوەی ڕێژەی دانیشتوان لە لەم وڵاتە 2.6 دەبێت ئەوەش گەورەترین ڕێژەی زیادبوونە لە هەموو جیهاندا، بەیە ئەوەی گەنجەکان بقەزێتەوە ئەوە واتای ئەوەیە لەگەڵ توژە

گۆڕکە مامەڵە دەکات کە بەرفراوانترینە لەنێو ئەو گەلەدا، بەیە نابێت گومان لە بایەخدانمان بە گەنجان و لاوان هەبێت، پێویستە وا بکەین کە ببنە واجیهە و پشتنگ ، ئەگەر هەر لایەنێك لەو کارە شکستی خوارد ئەوە کشکە لەخەیاتی هیچ خەتای لاوان نییە، لاوان شایەتی هەموو سەرپەرشتی و بایەخن، ئەگەر توانیمان ئەسەپ پاکەکەیان و توانا گۆڕکەیان لە دەربهێنین بە بەرژەوەندی وەات ئەوا ئەو بابەتە پەیوەندی بە لاوان هەیەکە دەبێت چانسیان پە بدرێت و لایەنی سەرکی بن لەبەر ئەوەی ئەوان داهاتووی وەات زامن دەکەن.

پشکشکار

زەر لەوانەی بایخ بە کاروباری سیاسی دەکەن وەك ەخنەگر و رەشنبیران بە حکومەتی سوودانی دەەن، ئەوە دوایین چانسی پرسەی سیاسییە، تا چ ادەیەك لەگەە ئەو قسەیە دایت یان لەگەەی نیت؟

سەماحەتی حەکیم:

من پەم باشە بەەم، هەلی بەنرخ، سوودانی هەلی بەنرخە بە پەەسەی سیاسی، هیچ دوایین هەل و چانس لەم وەاتە نییە، چەندین ئیمپراتۆریەتهاتن و رەیشتن چەندین ەژەمی جیاجیا هاتن رەیشتن عەراق هەر وەك مایەوە، گەلی عەراقیش هەر مایەوە و پرسەی سیاسیش بووە قەدەرەك بە بەەوەبردنی کاروباری خەك، هیچ کەس نییە لەم وەاتە نونەرایەتی دوایین چانس بکات، ئەو وەاتە هەر دەنەتەوە و ئەمە دەرەین، خوا تەمەنی هەمووان درەژ بکات، بەەام هەلەکی بەنرخ هەیە، بەەز سوودانی بە توانای کارگەری و ئەزموونی کارگەری و توانای گەنجەکان دەتوانێت مامەڵە لەگەە بیرەقراتیەتی کارگەەی بکات و خەی لە کەشە و ململانەی سیاسی شتی هاوشەوە بەدوور بگرێت، ئەوەش چانسەکە بە پەشخستنی وەات بەرو پەشەوە، شتەکی سەیر ئەوەیە کە ئەمە بەشداری ئەو حکومەتەمان نەکرد، بەەام وەرای ئەوەش گەورەترین پالپشتی ئەو حکومەتەین، بەیە ئەمە دەبینین چانسی سەرکەوتن هەبە و دەمانەوێت لەپەناو بەرژەوەندی گەلی خەمان بهێتە دی، ئەگەر ئەمە لە چوارچێوەیەکی ئاسایی مامەەمان لەگەە ئەوە کردبا، دەبوایە وەك بەرهەستکارەك تەگەرەمان بە حکومەتە دابنایە، بەلام لەبەر گەل باجەکەی دەدات، ئەمەش نامانەوێت ببینە هەکاری ئەوەی ئیرادەی گەل و خزمەتکردنیان و خەشیان پەك بخەین.

پشکشکار:

ئایا تە دەتەوێت بە شێوەیەکی تازە ئەپەزسیۆن عەراقی دروست بکەیت، من بەشداری حکومەت ناکەم و بەەام پالپشتی دەکەم، بەەز حەکیم دەتوانیت ئەوەم بە شی بکەیەوە ؟

سەماحەتی حەکیم

هەموو ئەو حکومەتانەی بەشداریمان تەدا نەکرد، هەتا ئەوانەی بەرهەستیشمان کرد لەهەندەك ەەەویداهەرچەنەك بێت بەبەچوونی ئەمە هەوەستەکی جوانی هەر تەدا بەدی دەکرێت، ئەمە هەمیشە باوەەمان هەیە بەوەی کە دەبێت وا پیشان بدەین کە ئەمە بە ئەوە بەرهەستی ناکەین تا بەرهەستی بکەین و کارکان پەك بخەین، یان بەشداری بکەین بە ئەوەی ستایش و سوپاس بە هەموو شتەك بکەین، ئەوە هەەیە، ئەمە بەشداری دەکەین و نەەزایی خەشمان یان ستایشی خەمان لەسەر هەندەك لە هەنگاوەکان دەبێت، بەەام

لەو حکومەتی باست کرد هەڵکارەکە پەیوەندی بە برای بەڕێز سوودانی و حکومەتەکەی تیمە حاکمەکەی نییە، بەڵکو پەیوەندی بە دەرچەکانی هەڵبژاردنەکتن هەیە، دەبینین چانسی سەرکەوتن هەیە بەهەموو توانامان پاڵپشتی ئەو چانسە دەکەین بە ئەوەی خەش گوزەرانی و هەرزانی بە گەلەکەمان بهێنێت.

پەشکەشکار

لەکتێبی گەشتی نیشتمان، هەوەستەم لەسەر چەرەکەکی جوان کرد، ئەو کاتە بایدن جەگری سەرکی ئەمەریکا بوو، داوای لەتە کرد پالپشتی مالکی بکەیت بە ئەوەی لە دووەمین خەهەڵبژاردنەوەی دیاری بکرێتەوە، بەڵام تە ەتت کردەوە و گوتت دەبێت لە شوێنگرەوە بگەڕێن، هەکارەکان و پەویستیەکان لەم ەتکردنەوە چی بوو؟

سەماحەتی حەکیم:
لە ەاستیدا ەز و خەشەوستی زەرمان بە برای بەڕێزمان نوری مالکی هەیە، ئەو کەسکی بەڕێز هاوڕێیە و ئەمەش هیچ کەشەیکمان لەگەڵ کەسی بەڕێزیان نییە، بەڵام بەچوونەکانی و پرەگرامی و پەشەنگی کارەکانی لای ئەمە لە هەسەنگاندن تاوتوە دابوو، شتەکە هیچ پەیوەندی بە خودی مالکی نییە بەڵکە بارودۆخەکە بوو، دەخی کەمەگا و هەوەستی هەزە سیاسیەکان لە پەکهاتەکتنی دیکە، دەخی وەات و ەیزبەندی ئەو کارانەی مالکی بە گرنگ داینابوو، ئەمە لەهەسەنگاندنەکان بەمان دەرکەوت کە ئەوە بەرهەمدار نابیت و ئەو ەگەیەش عەراق بەرەو شکست دەبات.
ئەوە تەگەیشتنی ئەمە بوو، ئەمە ەای خەمان لەسەر کەس و خەمان بەسەر هیچ لایەنەك ناسەپێنین، گوتمان لەبەر ئەوەی ئەمە بەچوونمان جیاوازە بەیە ئەمە بە چ پاساوەك بەشداری بکەین، کاتەك ئەمە دەبینین شتەکان بەڕێگایەکی هەڵە دا دەڕوات.
ئەمە ەز لەخەمان دەگرین و لەوپرەسەیە دەکشێینەوە، بەڵام هەندەکی دیکە باوەڕیان کرد و زەرینەیان پەکهەناو لەسەر ئیزن و پیرەزی خودا رەیشتن، من زەر دەخەش بووم کە حکومەت دروست کرا، لەبەر ئەوەی پەویستبوو لەو داخرانە سیاسیە ەزگار بین کە ئەو کاتە 8 مانگی خایاند.
لەم کاتەخەك پەویستی بە حکومەت هەبوو تا تاکو کاروباری خەك بەڕێوە ببەن، ئەوە بوو حکومەت پەکهات و بە جیاوازییەکی زەریش کارەکان رەیشتن ئەمەش هەر دەسانە ماینەوە شیکردنەوە و هەلسەنگاندن و تا ئەمرەش لەسەر ئەو هەوەستە پەشیمان نیم، من دوای دووساە لەم کارە چەندین سەرکردەی لایەنەکانی دیکەم بینی و بەچرپە پپەان گوتم تە بەیاری دروستت دابوو، ئەمە بە هاتنە نەو ئەو حکومەتە خەمان خستە نەو کەشەیکی گەورە ، هەندەکیش لەناوەڕاستی ەیگا پاشکەشەیان کرد وەك خەت دەزانی.

پەشکەشکار:

بەیارە ئازایەکانت یا خود بەیارە یەکلایی کەرەوەکانت کە لە قەناغەك لە قەناغەکان بەیاری لەسەر دەدەی ەنگە هەندەك کەس تووە بکات یان لەسەر بکەوەت ؟

سەماحەتی حەکیم:
گومان لەوەدا نییە کە هەر بەیارەك مرۆف بیدات سەبارەت بە دەخی سیاسی یان کەمەایەتی بەدەی هەندەك کەس دەبەت و هەندەك کەسیش تووە دەکات، کاردانەوەی دەبەت و بەزاربوون لە دەکەوتەوە، بەڵام مرۆف

پەیوەستە بە تێگەیشتن و شیکردنەوە و خوێندنەوەی خەی دەسزی هەبەت بە بەرژەوەندییەکانی گەلەکەی بە پەی توانای خەی، بەیە منیش هیچ درەغی ناکەم لە ئەستەگرتنی هەموو ئەو باجە گەورانەی بەهەی ئەو هەوەستانە دەدیدەم کە پەشتر لە قەناغەکانی ەابردوو داومە، چونکە گەلەکەمان شایەنی ئەوەیە.

پەشکەشکار

تە لەتەمەنەکی بچووکەوە کاری سیاسیت کردوە، سیاسەت چی پە بەخشیوی ؟ هەروەها چی لە سەندوویەوە ؟

سەماحەتی حەکیم:

من وەك کەسایەتی خەم، باگەاوندم ەەشەنبیریە، زانستییە، هەموو گەنجایەتی خەم لەو لایەنە بەسەر بردوە، نەخەش بوونی باوکم ئەمەی خستە نەو کەەەك بژاردەی قورسەوە کە هەرگیز پەشبینیمان نەدەکرد، باوکم لە تەمەنی 60 ساەی کەچی دوایی کرد و واتا ئەو کات لە لووتکەی چالاکی بوو، ئەوە شەکەکی گەورە بوو کە لەو دەخە تووشی نەخەشی ببەت و ەەزی برایەتی بگرەت لەو کاتەدا، ئەو پەی وابوو هیچ کەسەك نییە کە بتوانەت بەو ئەرکە هەبستەت و خەکیش لەی ەازی بن، دەبەت ەووبەوو ببیەوە، پەەسەی کاری سیاسی بەشەویەك هات کە بەپەچەوانەی پلانەکانی من بوون، هەروەها لەگەە باگەاوندی ەەشەنبیریش گونجاو نەبوو.

پیشکەشکار

بەیاری پلاندانان بوو ؟

سەماحەتی حەکیم :

نەخەر ، نەخەشییەکە بە ەەکەوت بوو، بەەام نەخەشی باوکم تا 30 مانگ درەژەی هەبوو، ئەوەش هەلەکی باش بوو بە بەدوا داچوون،دەزانن ئەنجومەتی باەای شەەش لەو کاتەدا یاسا میلییەکان ەاستەوخە پەیوەست بوو بە بنەماەەی ئیمام حەکیم، قورس بوو یەك لە براکانی دیکە هیچ بکەن، خەەك لەیان کەدەبەتەوە و ەەز لە برایەتی دەگرن و سووربوون لەسەر ئەوەی پەشکەشمان بکەن و پاەپشتیمان بکەن، ئەوە بوو بە تەکرایی هەمووان من هەەبژەردرام و کارەکەش زەر بە ئاسایی و بە کەشە و بە فشار دوای دوو رەژ لە مردنی باوکم بەخەرایی و بە دوو دەی ئەنجام درا، کارەکان دوا نەخران بەیە هاتینە بەرامبەر داواکاری تازە کە زەریان لە پەشبینی ئەمە نەبوو، خەمان بە ئەو ئەرکە قورسە ئامادە نەکردبوو، ئەوەش دەزانن لایەنی سیاسی پەداویستی و داواکاری زەری لەسەرە و جیاوازە لەگەە لایەنی رەشنبیری و زانستی و ژینگەیی کە من کارم تەدا دەکرد، من هەوەم دا خەم بگونجەنم و براکانیشنم بەردەوام راوەژیان دەکرد من گوەم لە دەگرتن سوودم وەردەگرت و بەدواداچوونم دەکرد و دەشمپرسی، با دادپەروەرانە بم بەەەز عادل عەبدولەمەدهدی یەکەك بوو لەو کەسایەتییانەی کە من زەر سوودم لە ەاوەژەکانی و لەو قەناغەدا.

پەشکەشکار: کارەك کە کردووتە و هەستت کردوە کە سەرکەشیت ئەنجامداوە، وەك دروستکردنی ەەوتی حیکمە، بەیارەکە هیواداری پەی دا بچیتەوە لەو سەردەمە سیاسییە، ئەوەی کە پەیوەندی بە حیکمە هەبەت یان پویوەندی بە سماحەتی عەمار حەکیم هەبەت، کە پەت خەش بەت کات بە دواوە بگەەتەوە بە ئەوەی پاشگەز

ببیتەوە؟

سەماحەتی حەکیم: بەڕاستی ئەو بەیارە ستراتیژیانەی کە داومانە کە وەچەرخانی مەترسیداری تەدابووە، بە ئەوەی کەللە ڕەقی یان خە بەزل زانی تەدابەت لەهیچیان پەشیمان نیم، هەست دەکەم هەموو بەیارەکان دروست بوون، لەبەر ئەوەی ئەو بەیارانە بە گرژی نەدروان بەڵکو دوای دیراسە و تاوتوە و ڕاوژەکی بەرفراوان هاتوون، ئینجا بەیار دراوە، ئاساییە مرۆڤ چەند ئەزموونی زیاتر وەربگرێت لە وردەکارییەکانی کاری سیاسی ئەوکا هەست دەکات زیاتر پەڕفیشنال دەبەت و دەتوانەت بە کەمترین زیان وباج لەو جۆرە مامەڵانە بچەتە دەرەوە و هەروەها لەڕێگەی لەك تێگەیشتن لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەتوانەت زۆر شت بکات، لەگەڵ ئەوەش خوو حەماسەتی لاوان و بەرەو پیل چوونیان بەرەو ئەوەی ڕوونی دەکەینەوە لە بەرژەوەندی وەلات و گەلەکەمانە، ڕەنگە ئەوەش بووەتە هەکاری ئەوەی ئەو هەنگاوانە بەشوەیەك بنەین کە تەچوون و کاردانەوەی کەمتری هەبەت.

پەشکەشکار

با پرسیارەکە بەشوەیەکی قووەتر بەت، سەماحەتی سەید عەمار حەکیم تە وەك سەرکەکی سیاسی لە پەڕسەیەکی سیاسی کارت کردوە، ئەوە کە لەدەرەوەو ناوەوە بە گەندە وەسفی دەکات تە ئەوە شەرمەزارت ناکات ؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهەر حاڵ، هیچ کارەك نییە، شتی زیادەی بە دروست نەبەت، پزیشك یان پزیشکەکی پسپەر کاتەك نەشتەرگەری دەکات، لە هەندەك سەرکەوتوو دەبەت لە هەندەکی دیکەشبە بەچوونی خەی سەرکەوتوو بووە بەڵاو لە ئەنجتمدا نەخەشەکە مردوە، بەهەکاری جیاوازەوە، پەی ناخەش دەبەت بەڵام ئەوە قەدەر و دەبەت ڕەز لە کارەکە بگرەت، گەڕەپانی سیاسیش وەك بوارەکانی خزمەتکردنی ڕاستەقینە وایە، لەڕدا مرۆڤ دەبینی کاریگەری چەنە لە گەڕەینی ڕەڕەو، یان دەزینەوەی بەوا لای سەرکردەکانی دیکە، بەیارەکی سیاسی لە وەلات دەدرەت، لەوانەیە ڕەحی خەڵکانەك ئازاد بکات لەوانەشە خەڵکانەك بخاتە هەلاکی و کەشەوە، ئەو پەڕسەیەکی زۆر هەستیارە، پەم وایە ئەمە وك دکتەری خەر و کەتری ئاشتی بووین لە کاروانی سیاسیمان هەمیشە هەوەمان داوە گرژوئاڕەزی و بەگژ داچوون کەم بکەینەوە، داوای ئاشتەوایی و بەردەوام بوون و بەیەکەوە ژیانمان لە خەڵك کردوە، چەندین دەستپەشخەریمان لە کاتە سەختەکان و گرژی و ئاڕەزی پەشکەش کردوە، هیچ کات لە ڕاندنی یەك دەپە خوەنی عەراقییەکان تەوە نەگلاوین، ئەوە ڕکابەرانمان پەش دەست و هاوپەیمانەکانمان باسی دەکەن، هەمویان لە دیمەنی عەراقی بەهیچ شتەکی لەو جۆرە تەمەتبارمان ناکات، هەتا لەووی گەندەیش ئەستا دیدی خەڵك ئەوەیە کە چینی سیاسی گەندە ، ئەوە لەگەڵ ئەوانی دیکەش ئەمەش دەگرەتەوە، بەڵام کاتەك یەکەك لیستەکی پەنج کەسی یان 10 کەسی دادنەت باوە ناکەم لەو لیستە لای هیچ هاولاتییەك یەك لە سەرکردەکانی ڕەوتی حیکمە لەمەشکی خەی یان لە لیستەکە دابنەت.

پەشکەشکار

ناکەکی شیعی -شیعی بەشوەیەکی تایبەت لەگەڵ بەیز سەدر بە ماوەیەکی درەژ بەردەوام بوو، هیچ واستەیەك سەرکەوتوو نەبوو، گفتوگەش سەرکەوتوو نەبوو، ئایا ئەوە وەك حاڵەتەکی سروشتی و واقیع حاڵەك مامەڵەی لەگەڵ دەکەن ؟

سەماحەتی حەکیم

سەماحەتی سەدر کەسایەتی و سەرکردەیەکی بەهێز و هێوتی سەدریش هاوبەشێکی سەرکیبە لە دیمەنی کەمەڵایەتی و سیاسی ئەو وڵاتەدا، ئەو هەر ئەوها دەبێت و دەمێنێتەوە، جێی هێز و ستایشی هەمووان دەبێت، هەموو کات هێوتی سەدری بەچوونی تیژو و وردی لەسەر وردەکارییەکان هەیە، هەروەها لەسەر ناوەڕۆکیش زۆر جار لەگەڵ هاوبەشەکانی دیکە ناکۆك دەبوو، ئەوەی ئێستا دەبنین شتێکی سەیر نییە، واتا هەموو کاتێك بیروبەچوونی جیاواز لە نێوان هێزە شیعیە و سوننە و کوردەکان هەبووە، بەڵێ هێوتی سەدری لە قەناغەکانی پێشوو بەرهەڵستی حکومەتی دەکرد و پاشەکشێی دەکرد، تەنها لە پەرلەمان دەمایەوە، دەنگی لەسەر لیژنە و چەند کارێکی دیکە دەدا، بەڵام ئەوە یەکەمین جارە لە ئەنجومەنی نوێنەران بکشێنەوە، ئەوان لە دیمەنی سیاسی نەکشاونەتەوە، بەڵکو لە دیمەنی نوێنەران کشاونەتەوە، دیمەن و سروشتی سیاسی فراوانتر لە حکومەت و پەرلەمان ئەوان لەوە ئامادەن و بەشدارن، پەم وایە ئەگەر بچینە هەڵبژاردنێکی پەرلەمانی لە داهاتوو ئەوا هێوتی سەدری دەبێتە هاوبەشێکی سەرکی ئەو هاوکێشەیە.

پەشکەشکار

لەو هەڵبژاردنە بەشداری ناکەن، پێت وایە هێوتی سەدر چ کاریگەرییەك جێ دەهێڵێت؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهەی ئەوەی ئەوە هەڵبژاردنێکی خێجیی و خزمەتگوزارییە، کاتێك ئەوان لە ئەنجومەنی نوێنەران پاشەکشەیان کرد، دەڵێن ئەمە دەرگا گەورەکەمان بەجێهێشت چۆن لەدەرگا بچووکەکە دەینە ژوورەوە؟ پەم وایە ئەو شتانە هەن گەر من بابەتەکە بەو شێوەیە شی بکەمەوە، من لەب ری ئەوان قسە ناکەم، بەڵام پەم وایە هەر هەڵبژاردنێکی داهاتووی پەرلەمانی دیکە بکرێت هێوتی سەدری زۆر کاریگەر دەبێت و بەشدار دەبێت،ئاساییە ناچاریش بین کە کار لەگەڵ یەك بکەین و بەرگەی ئەو جیاوازییانەی نەوانیشمان بگرین لەکاتی هەڵسەنگاندنی ئاستەکان، لەهەڵسوکەوت و لە پەڕگرامدا یان لە شتی دیکە، بەیە ئەوانەی دەنگ دەدەن عەراقیە و ئەوانەی دەنگیش بە هاوبەشەکەی دیکە دەدەن هەر عەراقیە، بەیە دەرکەوتەکان و ئەنجامەکانی پرۆسەی هەڵبژاردن و ئەو هێزانەی تێیا سەردەکەون، نوێنەرایەتی ئیرادەی گەل دەکەن، گومان لەوە نییە، ئەو هەڵە لە کاتەك لە کاتەکان ناپچڕێت، هەڵەکان هەمیشە دەمێنێنەوە، هەمیشە دەرگاکانیش بەکراوەیی دەمێنێنەوە و دەستەکانیش بە درێژکراوی دەمێنێنەوە، سەماحەتی سەدریش برایەکی خۆشویستە و هاوبەشێکی گرنگە، هەرکاتێك ویستی بەپیل ئەو داوەتانە بێت و دەرگای بکاتەوە، ئەوا براکانی لە تەنیشت خێی دەبینیت و ئەمەش زۆر شانازی پێوە دەکەین.

پەشکەشکار:

پەیوەندیت لەگەڵ سەدر ئایا ئێستاش هەر لەگەڵی پەیوەندیت هەیە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لەڕاستیدا پەیوەندی رۆژانە لەو قەناغە بەهەی ویستی سەماحەتیان نییە، بەڵام ئەمە لە لایەن خەمان هەموو کات ئامادەین بە پەیوەندیکردن.

پێشکێشکار:

پێیوەندی لەگەڵ هەرێمی کوردستان لەو حکومەتە. وەرای ڕێنماییەکانی بەڕێز سوودانی بەڕێم دەخۆ جارێکی دیکەش لەکەرکووك تەقیوە، لەڕووی ئەمنی لە لایەك لەڕووی دارایییش لەگەڵ حکومەتی ناوەند لە لایەکی دیکەوە، کێی ئەو قەیرانە چارەسەر دەکرێت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەکو دەزانن، چەند بەگوێیەکی دەستووری هەن کە هەر لایەنێك بەو شێوەی خۆی دەیخوێنێتەوە، بەشێوەیەك لە شێوەکانیش لەی تەدەگات، تەگەیشتنی هاوبەش نییە، لەهەردوو لا بە بەگوێ دەستوورییەکان بەیە دوای ناکەکی پێنا دەبرێتە بەر دادگای ئیتحادی وەك مەرجەعیەك، بەڕێم جێی داخە کە هەموومان بە چارەسەر و بەیارەکانی دادگای ئیتجاجی بەشێوەیەکی کامل ڕازی نەبووین، بەیە لە شیکردنەوەی دەقە دەستوورییەکان ئەویش بووەتە جێی ناکەکی هەردوو لایەن، حکومەتی ناوەندی و حکومەتی هەرێم، بەڕێم پێم وایە کەمتمانە و لەك تەگەیشتن و بەردەوامبوون هەیە قەدەری ئەمە ئەوەیە کە لەگەڵ یەك ڕێك بکەوین، پێم وایە داهێنانی یاسای نەوت و غاز ئەو زەمینەیە خۆش دەکات و هەلێکی گرنگ دەبەت بە یەك بوونی تەگەیشتن و دیدی دەقە دەستوورییەکان کە جێی ناکەکی هەردوو لایەنن، وە گەیینیان بە یاسا و ڕێسا، ئەوە پێیوەندی نەوان هەرێم و حکومەتی ناوەند لەسەر بنەمایەکی یاسایی ڕەك دەخات و کارەکانیش ڕەك دەخات، هیچ کێشەیەکی دەروونی نییە، شتی دیاری کراوی یاسایی وچەند داشتنەك هەن، دەبەت لەگەڵ یەکی بگونجێنین و بە ئەنجامەکی وا بچینە دەرەوە کە جێی ڕەزامەندی و بەوای هەمووان بەت.

پێشکێشکار

خۆئامادەکارییەکانتان بە هەڵبژاردنەکانی داهاتوو چۆن ؟ وەك ڕەوتی حیکمە ؟

سەماحەتی حەکیم:

وەك دەزانن بەیاری چوارچێوەی هەماهەنگی، ئەوەیە کە هەزییکانی چوارچێوەکە بە چەندین لیست دابەزن، ئەو یاسایش یارمەتیدەرە و هەمەجەرە، بەیە ئەمەش بە لیستی هەزەکانی دەولەتی نیشتمانی دادبەزین لەگەڵ برامان دکتەر عەبادی و چەند هاوپەیمانەکی دیکە، پاڕەوراومان لە هەموو پارەزگاکان هەیە، کە کابەری تەدا دەکەین، بەپشت بەستن بەخودای گەورە و بەشایەتی هاوبەشانی دیکە و کابەرانمان لەو پەڕسەیە، لیستی ئەمە وەك لیستی هەزەکانی دەوڵەت زەر تەکمەیە و بە هەز و هاوسەنگی ناسراوە لە ڕووی ئەو کەسایەتیانەی نوێنەرایەتی دەکەن کە لە چەندین هەزەکان و قەبیلەکان و پارەزگاکان و ناوچەکانن، ئەوەش لە لیستە بەهەزەکان و کاریگەرەکانە بەیاریش بەدەست گەلە، هیوادارم ئەنجامەکانی بەشێوەیەك بەت کە جێی ڕەزامەندی گەلەکەمان بەت، هەروەها بە ڕەوتی حیکمە و هاوپەیمانانی بەنەیەکی مەژوویی بەت.

پێشکێشکار:

پێم وایە هەندەك سوپایز پێش هەڵبژاردنەکان ڕوو دەدەن؟ هەندەك هەڵوەستی دەوروبەر کاردانەوەی لەسەر نەو شەقامی عەراقی دەبە کە بەرهەمی دیمەنی سیاسی دبەت، هیچ هەیە مایەی نیگەرانی بەت؟

سەماحەتی حەکیم

بەهەڵسەنگاندنی من، هەڵبژاردنەکان دەڤوات و لە کاتی خۆی دەبێت بە ئیزنی خودای گەورە، هەموو شتەکان بەم ڕێگەوە ڕێچکەی گرتوە، بەڵام دەبێت ئێوەش بزانین کە گەلەکەمان زیندوو و چالاکە، ڕێنگە هەندێك لە لاوەکان لە تشرین ئێو بەنیەیان خۆش بوبێت و یادی ساڵانەی بکەنەوە، یان شتی دیکەی هاوشێوە بکەن، بەڵام ئێوانە هموویان لە دیموکراتی عەراقی سروشتی سیاسی و کەمەڵایەتی جێگایان دەبێتەوە، پێم وا نییە ئێوە کاریگەری لەسەر ڕێگای هەڵبژاردنەکان و کاتی و ساتی ئەنجامدانی هەبێت.

پێشکەشکار

پێگەیشتن لە دیمەنی سیاسی، قبوولکردنی یەکتری واتای ئەوەیە دەچینە قەناعەکی دیکە کە یەکتر قبوول دەکەین، بیرەکی هاوبەش دەتە ئاراوە، بەرهەڵستکاران قبوول دەکەین و یان بەڵین دەنگی نادەزایی باشتر پێ دەگات؟

سەماحەتی حەکیم:

پێم وایە ئەمە لەو ڕووەوە زۆر بەرەو پێش چووین، کاتێك ناکێك دەبین، دادەنیشین، چارەسەر دەکەین بینیتان لە قەیرانی مووچەکانی هەرێم، بەڵێز مەسرور بارزانی بەخودی خۆی هاتە بەغدا چاوی بە سەرکایەتیەکان و سەرکردە سیاسیەکان کەوت، گوێبیستی تێبینی و نیگەرانیەکانیان بوو، دواتر بەچوونی خۆی بە باسکردن، ئێوە هەمووی بووە هەکاری ئەوەی بگەنە ڕێکەوتن بەچەند هەنگاوێك بە ئەوەی ئەو کێشەیە مرۆییەی گەلەکەمان لە کوردستانی عەراقی خۆشویست چارەسەر بکرێت، ئەو جۆرە شتانە چارەسەر نەدەکرا بەو ئاسانی و نەرمییە گەر ئەوها نەبوایە، بەڵکو پانتایی زیاتری بەخۆیەوە دەبینی و شێوە قسە لە میدیاکان دەگێشتە ئەوپەڕی و گەلەکەشمان بیرەوەری لەو جۆرە وردەکاریانە پەبووەتەوە.

پێشکەشکار

هیچ ناکەکیەك لە هاوکێشەکە هەیە؟

سەماحەتی حەکیم:

گومان لەوە نییە کە بوونی هاوپەیمانێتی کارگێڕی دەوڵەت کە نوێنەرایەتی گرنگترین هێزە سیاسیە بەشداربووەکان دەکات ئەمرە لە پەرلەمان و حکومەتن، کە توێژێکی زۆر فراوانی هەموو لایەنەکانن، ڕێکەوتوون و لەگەڵ یەك دادەنیشن و هەستیارترین کەیسەکان تاوتوێ دەکەن، ئەو کەیسانەی ئەستەم بوو کە بخرێت ڕوو، لەم جۆرە بەنانە دەخرێتە ڕوو و قسەی لەسەر دەکرێت و گوێ لە بەچوونەکان دەگیرێت، لەکتاییش بە ئەنجام و پێشبینی دەچینە دەرەوە، ئەوە هەمووی پێشکەوتنە لە دیمەنی سیاسی.

پێشکەشکار:

سەماحەتی سەید لە دیمەنی سیاسی یان لە دیمەنی شەعبی یان لە کەمەگە لە 75% لە پرسی سیاسی ڕازی نین، زۆریان بە دەنگن، بەچی هێزە سیاسیەکان ئەو ناقەزنەوە و کاری لەسەر ناکەن، بەچی ئەو تەگەرە هەر ماوەتەوە ؟

سەماحەتی حەکیم

بەدەنیاییەوە لە هەموو وڵاتەکان زەرینە بە دەنگەکە ئەوانەن کە بە لایەنن و لەنەو حزب نین و هاندەری هێز و کوتلەی سیاسی و قەوارە سیاسییەکان نین، کە ئەوەش زەرینەیە، ئەوەش چاویان لەسەر دەخی گشتییە، چەند دەتوانین خزمەتگوزاری پێشکەش بکەین، ئمرە قەیران ئەوان ئەویە کە ژەمی سیاسی و شسرعیەتی بە ژە و بری خزمەتگوزارییەکان دەکەنە پەوەر، واتای ئەویە پرژەی ژەم بە خزمەتگوزاری دەبەستنەوە، بەیە لەبەر ئەوەی ئەو قەناغە هەلی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری زەر گونجاوە لەبەر ئەوەی 200 ترلیەن ئەستا دەکرە بەین کەتایی هاتووە لە جەبەجەکردنی بەگەکانی بودجەدا، هەروەها خەریکە دەچنە بواری جەبەجە کردن، لە چەند مانگی داهاتوو لەهەموو پارەزگاکانی عەراق وەرشەیەکی کاری گەورە بە پەژە خزمەتگوزارییەکان دەبینین، ئەگەر حکومەت لەو سەرکەوتوو بەت ئەوا پەگە و شەرعیەتی ژەمی سیاسی لای ئەو خەکە پتەو دەبەت، هەروەها ئاستی مفەوزیەی هەبژاردنەکانبەوەی کە ئو خەکە هەست بکات کەدەنگەکەی دەیخاتە نەو سندوقی دەنگدان وەك خەی دەگات و هیچ شتەك لەپشتی پەردە نییە، وەك زەر خەك شەوەی دەکەن،ئەو هەموو دەبەتە هەکاری ئەوەی خەکەکی زەر بەشداری هەبژاردنەکان بکەن.

پێشکەشکار

لەدوایین دەربەینت دەردەکەوەت کە تە نیگەرانی لە هەبژاردنەکان و ئەنجامەکانی ؟

سەماحەتی حەکیم

نەخەر، من هیچ نیگەران نین، با ەوون بین،دەەین دەبەت هەشیار بین، کار بکەین بەبە دەنگی بەام بە بەرنامە بە گەانەوەی شکەی ەوتی حیکمە و مەژووی و پەگەی لە دیمەنی سیاسی ، ئەمە دەمانەویت شکەی ئەو بگەنینەوە کە تەنها 4 کورسی لە ئاستی ئەمە نییە، خەکی بە 400 هەزا دەنگ پاپشتیان کردین، بەام ئەو دەنگانە ئەنجامی لەووی کورسی باش نەبوو، هیوادارین ئەمجارە دەخەکە باشتر بکەین و ەوتی حیکمە لە پەگەی راستقینەی خەی بەت لەووی سیاسی بە پاپشتی مەژووی و هەوادارە زەرەکانی.